

Norges vassdrags- og energidirektorat - Region sør
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Deres ref.
201307746-9

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
2017/1429

Dato
19.04.2017

Fylkesmannen tilrår ikke bygging av Hauglandsfossen kraftverk

Fylkesmannen antar Hauglandsfossen kraftverk kan bygges på en slik måte at kraftverket både produserer kraft og ivaretar ørret, abbor og ål.

Det er usikkert om inntaket sikrer at gassovermetning ikke kan oppstå. Det må stilles vilkår som sikrer at inntaket utformes på en måte som sikrer at gassovermetning ikke kan oppstå, samt vilkår som sikrer at fisken kan vandre trygt opp og ned forbi kraftverket dersom det gis konsesjon.

Vassdraget er varig verna, blant annet med fokus på kraftverk. I vernegrunnlaget er det lagt vekt på at dette er et typevassdrag, at det er store naturverdier knyttet til vassdraget og at det har verdier knyttet til kulturminner og friluftsliv. Vi mener at et kraftverk plassert i øvre del av Tovdalsvassdraget vil redusere grunnlaget for vernet.

Kraftverket har liten samfunnsmessig betydning i forhold til kraftproduksjon. Det verna vassdraget har et stort potensiale for verdiskapning knyttet til verneverdiene. Hvis samfunnsverdien knyttet til kraftverket ikke er klart større enn samfunnstapet, kan vi ikke anbefale bygging.

I en samlet vurdering mener vi at kraftverket ikke er i tråd med verneformålet i vassdraget og Fylkesmannen anbefaler at det ikke gis konsesjon. Kraftverket, selv om det er lite, vil berøre en viktig del av Tovdalselvas naturkvaliteter.

Bakgrunn

Vi viser til oversendelse fra NVE, saksnummer 201307746 Hauglandsfossen kraftverk.

Norsk Vannkraft AS ønsker i samarbeid med grunneierne å utnytte vannfallet i Hauglandsfossen i Tovdalselva, Froland kommune. De søker om konsesjon etter vannressursloven §8 til å bygge Hauglandsfossen kraftverk.

Hauglandsfossen kraftverk vil utnytte et fall i Tovdalselva på 21,5 m fra inntaket på 156,5 moh ned til kraftstasjonen med utløp på 135 moh. I stasjonen installeres en Francisturbin med 990 kW installert effekt. Midlere årsproduksjon blir 6 GWh. Turbinen får en slukeevne på mellom 5505 og 830 l/s. Planlagt slipp av minstevann skal være 1835 l/s hele året. Normalt vil vannføringen være betydelig større enn dette. Vassdraget vil fraføres vann over en strekning på 750m

Tovdalselva ble varig vernet mot vasskraftutbygging i 2009. Tovdalsvassdraget ble vernet som et typevassdrag med utgangspunkt i størrelse og beliggenhet i Sør-Norge. Vassdraget ble vurdert som en viktig del av et variert og attraktivt landskap som omfatter fjellområder, stor og landskapsdannende dal og utløp i fjord. Det er stort naturmangfold knyttet til elveløpsformer, botanikk, landfauna og vannfauna.

Videre er det vektlagt at det er store kulturminneverdier knyttet til vassdraget og at vassdraget er viktig for friluftsliv. I øvre del av vassdraget, fra Herrefossfjorden og oppover, er det ikke bygd kraftverk. Stortinget har åpnet for å bygge mini-/mikrokraftverk på inntil 1 MW i vernede vassdrag. Det er forutsatt at utbyggingen ikke er i strid med verneformålet.

Fylkesmannens vurdering

I det etterfølgende drøfter vi aktuelle problemstillinger knyttet til det foreslåtte kraftverket.

Hauglandsfossen

Hauglandsfossen er en av de større fossene i vassdraget. Denne fossen representerer således en viktig naturtype, som var noe av grunnlaget for vernet. Slik vi ser det vil lav vannføring i fossen i sommerhalvåret ha en negativ påvirkning på naturtypene i området. Strykene vil bli mindre dominerende i landskapet og det vanddekte arealet vil bli redusert. Det vil være minstevannføring på en 750 m lang strekning av elvestrengen. Samlet vil dette ha stor negativ innvirkning på vernegrunnlaget.

Arter

Det er ørret, abbor og ål i området. Sannsynligvis utgjør Storfoss, nedstrøms Hauglandsfossen, et naturlig vandringshinder for laks. Det er dokumentert laks i Gauslåfjorden de siste årene. Herefossen utgjør ikke et hinder for laks som skrevet i søknaden.

Søknaden har ikke vurdert om ørret og abbor kan passere Hauglandsfoss området i dag. Vi har ikke kunnskap som tilsier at disse artene vil påvirkes. Basert på generell kunnskap om ål i Agder skal det være ål i området. Bestanden i dag vil være lav. Uavhengig av bestandsstørrelse er det viktig at denne arten sikres vandringsmuligheter. Vi hadde ønsket en fagvurdering av om andre arter påvirkes.

Det er ikke utredet biologis mangfold på den berørte strekningen. Eventuell tap av flora og fauna tilpasset stryk- og fossepartiet er ikke utredet. Kunnskapsgrunnlaget er således begrenset.

Varegrind (inntaksløsning)

Det skal bygges en skjermende mur i forlengelsen av den allerede eksisterende fløtningsmuren langs vassdraget. Denne muren må bygges på en slik måte at det viktige kulturminnet, fløtningsmuren, ikke skjemmes, for eksempel ved at muren bygges i betong.

Inntaket består av en sprengt kanal inn i elva. Denne skal være omtrent 2 m dyp, 15 m lang og 8 m brei med en horisontal rist montert oppå. Rista slipper vann ned i kanalen og vannet renner videre til et inntakskammer. Hele konstruksjonen skal være neddykket og i plan med elvebunnen.

Spalte- eller hullåpningen på varegrinda må være tilpasset ål og småfisk og danne en fysisk barriere. Dette innebærer at lysåpningen må være dimensjonert for fisk som er <1 cm i brei, for å beskytte ål som er <40 cm lang. Andre arter vil sannsynligvis i liten grad påvirkes på bestandsnivå.

Det fremheves i KU at ål vil følge hovedvannstrømmen og at mye ål ble berget forbi Fosstveit kraftverk når fluktruten ble tilført (ikke 3 som det står) med >5% av turbinvannføringen. Utformingen av det kraftverket er imidlertid vesentlig forskjellig fra inntaksløsningen skissert for Hauglandsfossen kraftverk. Erfaringer fra Fosstveit trenger derfor ikke gjelde her og bør ikke være normgivende.

Det er krypsiv i vassdraget. Det må avklares om krypsiv kan medføre delvis tetting av varegrind hvorpå vannhastighet vil øke med påfølgende fare for fastklemming av fisk på varegrinda. Det er ikke sannsynliggjort at dette ikke vil fremstå som en utfordring.

Gassmetning

Inntaket må utformes på en måte som sikrer at det ikke kan suges luft inn i inntaket (uansett vannføring). Dersom inntaket suger luft vil man få gassovermetting og store deler av vassdraget nedstrøms utløpet kan bli uegnet for fisk, samt at flere arter av evertebrater vil lide. En eventuell gassovermetning kan medføre at vannforekomsten blir uegnet for fisk ned til Herrefossfjorden. Dersom det påvises gassovermetning vil det kreves en ombygging av inntaket. Vi forventer her at nødvendige tiltak iverksettes på forhånd.

Minstevannføring

Det er planlagt med en minstevannføring som er høyere enn alminnelig lavvannsføring. Det vil ikke være behov for magasinerings av vann. Vannføring på den 750 lange minstevannføringsstrekningen vil kun endres med det vannvolumet som benyttes til kraftproduksjon. Reduksjonen i vannføring vil være mest synlig i den perioden naturlig vannføring er lav. Basert på flerårs døgnmedian vil vannføringen være vesentlig redusert (mer enn halvert) i perioden februar til april og juni til september. Ettersom kraftverket er tenkt plassert i et område som i dag benyttes til friluftsliv og rekreasjon, kan dette fremstå som et vesentlig inngrep og redusere opplevelsesverdien. Et kraftverk her kan redusere potensialet for verdiskapning knyttet til andre aktiviteter i vassdraget.

Utløp fra kraftverket

Oppvandrende fisk følger vannstrømmen. Utløpet fra kraftverket skal plasseres nært naturlig elveløp i Botnefjorden. Fiskevandring er normalt innenfor perioden vår til tidlig vinter. I denne perioden kan vannutløpet fra kraftverket bidra med mer enn halvparten av vannføringen. Utløpet fra kraftverket vil ofte være dominerende med hensyn til vannføring og følgelig tiltrekke seg fisk. Utløpet av kraftverket kan derfor hindre oppvandring av fisk. Det kan bli påkrevd med tiltak her som sikrer at fisk ikke blir stående i utløpstunnelen.

Vannforskriften og vannforvaltningsplan for Agder

Kraftverket vil ligge i vannforekomst 021-139-R Tovdalselva, øvre. Vannforekomsten er i dag kun påvirket av sur nedbør. Dette håndteres med internasjonale avtaler samt kalking. Det er etter hva vi vet fravær av unaturlige fysiske vandringshindre oppstrøms Herefossen. Vassdraget er noe påvirket av eldre fløtningsdammer, skådammer og forbygninger. Disse påvirker ikke fiskevandring eller -habitat på et nivå som medfører at vannforekomsten får redusert tilstandsklassifisering. Sur nedbør er derfor eneste påvirkning som medfører at miljøtilstand «god eller svært god» ikke oppnås innen 2021.

Mangel på påvirkninger gjør at regional plan for vannforvaltningen i vannregion Agder ikke har nevnt konkrete behov for tiltak i de berørte vannforekomstene oppstrøms og nedstrøms Hauglandsfossen. Vannforskriftsarbeidet i regionen har likevel stort fokus på det at Tovdalsgreina er verna og at verneverdiene er viktige å ta vare på. Vassdraget er et viktig referansevassdrag i forhold til mulighet for å studere ulike hydromorfologiske påvirkninger i andre vassdrag. Vernegrunnlaget trekker også frem at dette er et anbefalt typevassdrag med store verdier knyttet til naturmangfold, kulturminner og friluftsliv.

Et kraftverk i Hauglandsfossen vil oppfattes som et inngrep som forringer vannforekomsten.

Avbøtende tiltak

Det er planlagt med avbøtende tiltak i forbindelse med kraftverket. Tiltakene for nedvandrende fisk kan fungere såfremt inntak er dimensjonert riktig og fisk kan passere over varegrinda uten å suges fast.

Det er ikke planlagt med avbøtende tiltak i forhold til oppvandring. Dette kan bli påkrevd.

Strekningen som utgjør minstevannføringsstrekningen vil få redusert vannføring. Denne reduksjonen vil i perioder være vesentlig. Det er ikke gitt at dette har en biologisk effekt på vassdraget, men vil få en visuell effekt som kan oppfattes som negativt i et område som allerede i dag er tilrettelagt for naturopplevelser.

Samfunnsverdi

Årsproduksjonen vil dekke årlig strømforbruk til 300 husstander. Det er ikke utført beregninger knyttet til verdien av tapt naturkvalitet, tap knyttet til fiskerier og tap knyttet til redusert vernestatus. Fylkesmannen vurderer dette tapet som stort i forhold til verdien av kraftproduksjonen. Verdien av uberørte vassdragsstrekninger i et verna vassdrag må vektlegges høyere enn verdien av et lite kraftverk med begrenset produksjonspotensiale.

Konklusjon

Fylkesmannen antar Hauglandsfossen kraftverk kan bygges på en slik måte at kraftverket både produserer kraft og ivaretar ørret, abbor og ål.

Det er usikkert om inntaket sikrer at gassovermetning ikke kan oppstå. Det må stilles vilkår som sikrer at inntaket utformes på en måte som sikrer at gassovermetning ikke kan oppstå, samt vilkår som sikrer at fisken kan vandre trygt opp og ned forbi kraftverket dersom det gis konsesjon.

Vassdraget er varig verna, blant annet med fokus på kraftverk. I vernegrunnlaget er det lagt vekt på at dette er et typevassdrag, at det er store naturverdier knyttet til vassdraget og at det har verdier knyttet til kulturminner og friluftsliv. Vi mener at et kraftverk plassert i øvre del av Tovdalsvassdraget vil redusere grunnlaget for vernet.

Kraftverket har liten samfunnsmessig betydning i forhold til kraftproduksjon. Det verna vassdraget har et stort potensiale for verdiskapning knyttet til verneverdiene. Hvis samfunnsverdien knyttet til kraftverket ikke er klart større enn samfunnstapet, kan vi ikke anbefale bygging.

I en samlet vurdering mener vi at kraftverket ikke er i tråd med verneformålet i vassdraget og Fylkesmannen anbefaler at det ikke gis konsesjon. Kraftverket, selv om det er lite, vil berøre en viktig del av Tovdalselvas naturkvaliteter.

Med hilsen

Per Ketil Omholt (e.f.)
seniorrådgiver

Frode Kroglund
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.
Saksbehandler: Frode Kroglund, tlf: 37 01 78 12